

HÂKİMİYET-İ MİLLİYE GAZETESİ'NE YANSIYAN YUNAN MEZALİMİ*

Doç. Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU**

Öz

Mustafa Kemal, 10 Ocak 1920'de Ankara'da Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'ni kurar. Burada Millî Mücadele boyunca yazılar kaleme alır. Atatürk bu gazetede hemen her konuda yazılar yazmıştır. Bu konulardan birisi de Yunan mezalimidir. Bu yazılarda özellikle Yunanlıların Anadolu'dan geri çekilme sürecinde yaptıkları zulümler anlatılmıştır. Yunanlılar, Anadolu'da mezalim yaparken Anadolu'daki Millî Mücadele azmi gittikçe büyümektedir. Cepheye her gün yeni bir yenilgi alan Yunan ordusu geri çekilmeye başlayınca her türlü fecâyii işlemişlerdir. Geri çekilirken geçtikleri yerlerde evleri yağma etmişler, insanlara tecavüz edip katliam yapmışlardır. Giderken de köyleri ateşe verip kaçmak isteyenleri makinalı tüfeklerle topluca katletmişlerdir. Tarih boyunca eşine nadir rastlanan zulümler ve işkenceler yoksul, perişan, masum Anadolu insanına yapılmıştır. Özellikle İnönü Muharebeleri'nin sonunda Yunan ordusu geri çekilirken intikamını halktan almıştır. Aydın, Söke ve Tire'de Yunanlılar tarihte az rastlanan mezalim yapmışlardır. Yunanlılar harp meydanlarında yapamadıklarını savunmasız sivil halka yaparak insanlık suçu işlemişlerdir. Bu süreçte Yunan askerleri halkın manevi değerlerine de saldırmışlar; camileri ahır, mezarlıkları da tuvalet olarak kullanmışlardır. Bununla da kalmayarak Rumları silahlandırıp köyleri basmışlar ve silah altına girmekten kaçan Rumları da cezalandırmışlardır. Yunan askerleri bir yandan bütün Anadolu'yu yakarken Avrupa'da bu zulümlerin Türkler tarafından yapıldığı iddia edilmiştir. Bu yazıları bizzat Atatürk'ün editörlüğünü yaptığı gazeteden okumak Millî Mücadele dönemine ayrı bir pencereden bakmak anlamına gelmektedir. Bu yazılar daha önce yayımlanmamış olmaları yönünden önem taşırlar.

Anahtar kelimeler: Millî Mücadele, Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi, Yunan Mezalimi.

* Bu çalışma, Hüseyin Doğramacıoğlu, *Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi Üzerine Bir İnceleme*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007 adlı tezden türetilmiştir.

** Kilis 7 Aralık Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Greek Cruelty In The Newspaper Of Hâkimiyet-i Milliye

Abstract

Mustafa Kemal founded newspaper of Hâkimiyet-i Milliye in Ankara on 10 January 1920. He writes articles during the National Struggle here. Atatürk has written in almost every topic in this newspaper. One of these issues is the Greek cruelties. In these writings, the cruelties of Greeks during the withdrawal process from the Anatolian are explained. While the Greeks were making brutal atrocities in Anatolia, the determination of the National Struggle in Anatolia was growing. Every day, when the Greek army, which had a new defeat on the front, began to retreat, all sorts of cruelties were seeing them. During the retreat, they plundered the houses where they passed, and murdered the children and the elderly with bayonets and raped the girls. On the way, they massacred those who wanted to set fire to the villages and run away with machine guns. The cruelty and torture throughout the history rarely have been made to the poor, shabby and innocent people of Anatolia. Particularly at the end of the İnönü Battles, the Greek army retreated from the innocent people. In Aydın, Söke and Tire, the Greeks have made unprecedented savagery in history. Greeks have committed crimes against humanity by making them vulnerable to civilian populations. Greek soldiers also attacked the moral values of the people; they used mosques as barns and cemeteries as restrooms. Not only that, they armed the Greeks and raided the villages and punished the Greeks who fled from the gun. Greek soldiers on the one hand burned all the Anatolia, claimed in Europe that these cruelties made by Turks. Reading these manuscripts from the newspaper that edited by Atatürk himself means looking at the National Struggle period from a separate window. These articles are valuable in terms of being previously unpublished.

Keywords: National Struggle, Newspaper of Hâkimiyet-i Milliye, Greek Cruelty.

Giriş

Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'nde Yunan zulmü ve esirlerimiz hakkında pek çok yazı yayınlanmış ve bu yazılar gazetede haber olarak yer almıştır. Gazeteden aldığımız haber niteliği taşıyan çeşitli yazılarda Yunan mezalimi detaylandırılarak anlatılmıştır. Bu yazılar Anadolu'nun muhtelif yerlerinden alınan günlük bilgi ve belgeler ışığında yayımlanmıştır. Gazete bu yönüyle dönemin iletişim faaliyetini yürüten bir yayın organı olma görevini üstlenmiştir. Bizat Mustafa Kemal'in direktifleri ve tashihleriyle yayın hayatına devam eden gazetede Yunan mezalimi, haberler vasıtasıyla tüm Anadolu'ya, oradan da dünyaya duyurulmaya çalışılmıştır.

A. Hâkimiyet-i Milliye'de Yunan Mezalimi

Anadolu'nun işgal edildiği yıllarda Yunan askerleri Kuvâ-yı Milliye birliklerine karşı mağlup olmuşlar ve hızlı bir geri çekilişe yönelmişlerdir. Bu geri çekilme sürecinde geçtikleri köy ve kasabalarda yağma ve tecavüzlere başlamışlar ve zaten savaşıldan yorgun düşmüş Anadolu'yu tekrardan kan revan içinde bırakmışlardır. Bununla alakalı aşağıdaki yazıda görüldüğü gibi aç ve susuz kalarak köylere saldıran Yunan askerleri Aydın ve Tire'de insanları diri diri yakmışlardır.

“Zavallı Müslümanlar camilere konularak Yunan zâbitleri tarafından diri diri yakılıyorlar. Yunanlılar Tire ve Aydın havalisindeki Müslümanlara karşı dünya kurulalıdan beri kaydedilmemiş mezalim irtikap etmeye başlamışlardır. Her nedense Yunan zulmü yine kudurmaya başlamış ve vahşet irtikâbına memur Yunan zâbitleri Müslümanları kitleler halinde yakmaya başlamışlardır. Yakıldığı haberini aldığımız köyler şunlardır: Arya deresi kâmilen yakılmış ve yetmiş beş Müslüman camiye konularak diri diri yakılmıştır. Pınarcılar köyünde on iki kişi yakılmıştır. Musalar köyünde on iki şehid vardır.”¹

Gazetede yayınlanan haberlerden anlaşıldığı üzere yağma, tecavüz ve işkencelerle insanlarımız hemen her gün katledilmiştir. Yunanlılar Söke’de ve Kuşadası’nda camilere ve evlere girerek yağmacılık yapmışlar ve yaşlı genç demeden önlere çıkan herkesi katletmişlerdir. Hâkimiyet-i Milliye’de verilen bilgilere göre kendilerine dirensin veya direnmesin yakaladıkları insanları diri diri yakıp muharebelerin intikamını kendilerince almışlardır. Ayrıca Ermenilerle işbirliği içinde çalışan Yunanlılar, Türk köylerini yakmak için Ermenileri kullanmışlardır. Ermeni çeteleri Kuva-yı Milliye’den geliyoruz, diyerek zorla para ve yiyecek toplamışlardır. Aradan birkaç gün geçince de Yunanlılar aynı köye girip birkaç gün önce *“Neden Kuva-yı Milliye’ye yardım ettiniz?”*, diyerek ahaliyi diri diri yakmışlardır:

“Ankara 10 Temmuz (A.A.) Bandırma-İzmit hattı üzerinde teşekkül eden çetelere Ermeniler de iştirak eylemişlerdir. Bunlar Bandırma ve civarındaki köyleri dolaşarak içlerinden iyi Türkçe bilen Ermeniler kendilerinin Kuva-yı Milliye efrâdından olduklarını, ahaliyi tahlis için Kuva-yı Milliye’nin de gelmek üzere olduğunu beyan ile ahaliden iane istemekte ve bunlardan rıza vermeyenlerden cebren para gasp etmektedirler. Bu maskeli haydutlardan bir gün sonra Yunan askerleri aynı yerlere uğrayarak: ‘Dün buraya Kuva-yı Milliye gelmiş, niçin haber vermediniz?’ deyip masum ahaliyi soymaya, tedhiş ve kitâle başlıyorlar. Bu suretle son dört-beş gün zarfında Akhisar’a bağlı yerler: Dereköy, Beyoba, Yatağan, Çilekçiler, Selçuklar, Gökçe Ahmet ve Kömürcü köyleri tamamen yakılmış ve ahali de katliam edilmiş, kadınların memeleri kesilerek çarşılarda teşhir olunmuştur. Kuyu Hattı nahiyesinde Kuva-yı Milliye’ye hizmet ediyorlar diye iki masum Müslüman’ı herkesin gözü önünde gaz dökerek diri diri yakmışlardır.”²

Hâkimiyet-i Milliye’de isimleri tek tek sıralanan bu köylerde, yine gazetenin ifadesiyle *“sekiz kişiden ancak biri”* kurtulabilmiştir. Yunanlılar harp meydanlarında yapamadıklarını savunmasız sivil halka yaparak insanlık suçu işlemişlerdir.

¹ İmzasız, “Şehirlerden Sonra İnsanları Yakıyorlar”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 198, Sayfa: 1, Sütun: 2-3, 30 Mayıs 1337 / Pazartesi.

² A.A. “Köyler Yakılıyor, Kadınlar Öldürülüyor”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 232, Sayfa: 1, Sütun: 2-3, 11 Temmuz 1337 / Pazartesi.

B. Yunan Mezalimi ve Ermeni Çeteleri

Hâkimiyet-i Milliye'de yayımlanan haberlere göre Milli Mücadele yıllarında Ermeniler sistematik olarak halka işkence etmişler ve bunu da Kuva-yı Milliye'ci olduklarını söyleyerek yapmışlardır. Türkçeyi çok iyi konuşan Ermeniler Kuva-yı Milliye kıyafetiyle köylerden zorla erzak ve para gibi şeyler istemişler, vermeyenlerden ise gasp ederek almışlardır. Böylece hem Türkler köyleri basıyor diyerek propaganda yapmışlar hem de Yunanlılara hizmet etmişlerdir. Yine gazeteden aldığımız bilgilere göre Ermenilerden sonra aynı yerleşim birimlerine giren Yunanlılar, buralara Kuva-yı Milliye'ciler gelmiş, neden bize haber vermediniz, diyerek halkı diri diri yakıp katletmişlerdir. Osmanlı'dan modern Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar Anadolu coğrafyasında işgaller olmamış³ ve Anadolu halkı farklı etnik kimliklerle bir arada huzur içinde yaşamayı başarmıştır. Ancak işgaller başlayınca Yunan siyaseti bu farklı kimlikleri isyan ettirmiş ve Türk halkına karşı silahlandırarak mezalimlerine ortak etmişlerdir. Dolayısıyla daha önce yakın bir zamanda işgal görmemiş Türk halkı bu işgalleri çok çetin şartlar altında yaşamıştır.

Hâkimiyet-i Milliye'de tüm bu oyunlar deşifre edilmiş ve Anadolu'da yaşayan Türk halkına birlik ve beraberlik mesajları verilmiştir. Bununla birlikte halk, yağma ve tecavüzlere karşı bilinçlendirilmeye çalışılmıştır.

C. Mezalime Rumların Dahil Edilmesi

Hâkimiyet-i Milliye'de çıkan haberlere göre işgal yıllarında Yunan askerleri Rumları silahlandırıp köyleri basmışlar ve silah altına girmekten kaçan Rumları da cezalandırmışlardır. Rumlarla birlikte halkın manevi değerlerine saldırmışlar; camileri ahır, mezarlıkları da tuvalet olarak kullanmışlardır. Bununla da kalmayarak, kendisini affettirmek isteyen kaçak Rumlara ise fidye olarak Türk köylülerinin kulaklarını kesip Yunanlılara götürme şartı getirilmiştir:

"Yerli Rumlardan silah altına alınıp da firar edenler cezalarını affettirmek üzere Müslüman köylerini basarak ahaliyi katletmekte ve öldürdükleri Müslümanların kulaklarını keserek Alaşehir'deki Yunan kumandanına götürmektedirler (...) Bütün bu vahşetlere ilaveten eski mezarlık Yunan askerleri için ayakyolu yapılmıştır."

Rumların mezalime bu yönüyle dahil edilmesi üzerine Türk ve Müslüman ahaliye yapılan işkence ve mezalimin şiddeti artmıştır. Asırlardır Türk topraklarında rahat bir şekilde yaşayan Rumlar, Yunanlıların örgütlemesiyle kendilerine hiçbir kötülük etmeyen Türk halkına ihanet içerisinde girerek Yunanlılara yardım etmişlerdir. Aslında sadece Rumları değil Anadolu'da yaşayan diğer azınlıkları da Yunanlılar silahlandırmışlar, böylece Anadolu'da zafer kazanacaklarını zannetmişlerdir. Ermenilerin silahlandırılması bunu gösteren örneklerden biridir.

³ Bu konuda bkz. Metin Akis, XVI. Yüzyıl Kilis ve Antep Sancaklarında Ermeniler ve Türkler Arasındaki Sosyal ve Kültürel İlişkiler, c. III, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 2006.

⁴ İmzasız, "Vicdansız Millet", Hâkimiyet-i Milliye, Numara: 311, Sayfa: 2, Sütun: 6, 3 Teşrin-i Evvel 1337 / Pazartesi.

D. Köy Baskınları

1921 yılında Anadolu'da yapılan Yunan mezalimi duyuldukça Türk köyleri boşalmış ve ahali göç ederek canını kurtarmaya çabalamıştır. Yunanlılar, mezalimin Türk çetelerince yapıldığını iddia etmiştir. Hâkimiyet-i Milliye'de yayımlanan haberlere göre köyleri yakan Yunan askerleri önce köylüye kötek atıp sonra onları kurşuna dizmiştir:

“Bir Yunan müfrezesi köy halkını toplamış ve Başçayır köyünü tamamen yakmıştır. (...) İzmir Torbalı civarında Hasköy'ü muhasara eden bir Yunan bölüğü köyü ele geçirince köylüleri bir camiye doldurmuş ve köyü tamamen yağma etmiştir. Sonra da muhtelif yerlerden ateş vererek köyü kâmiilen yakmışlardır. Yunan vahşeti yüzünden pek çok Türk köyü boşalmış ve bu köyün ahali İzmir'e hicrete başlamışlardır.”⁵

Köylere baskınlar yaparak ahaliyi göçe zorlayan Yunanlılar böylece Türk nüfusunu yok etmek istemişlerdir. Özellikle gece baskınlarıyla ahaliyi yıldırılmışlardır. Bununla birlikte evlere rastgele giren Yunan askerleri de ellerindeki demirlerle ev halkını öldüresiye dövüp gasp etmişlerdir:

“Geçen Pazartesi günü akşamüzeri Ali Beyzâde Mustafa Bey'in hânesine ellerinde demirler olduğu halde dört kişi taarruz ettiler. Kapıyı açtırmak bittabi mümkün olamaz. O sırada oradan geçmekte olan Rızâ Efendizâde Kemal Efendi'yi yakaladılar ve bu kuyuyu mutlaka açacaksın, dediler. Kemal Efendi benim elimde bir kuvvet var mıdır ki kuyuyu açtırırım der. Bunun üzerine biçarenin üzerine çullanırlar, bir temiz şişirirler ve ellerindeki demirlerle sağ kolunu tutmaz bir hâle koyarlar. Sonra açtırmak istedikleri kuyuya yüklenirler. Yüklenirler ve içeriye girerler. Mustafa Bey'in refikâsının üzerine hücum ederler. Biçare kadın, kafasına demirle vurmak suretiyle kanlara boyarlar. Fakat bu sırada derhal yetişen devriye kolu büyük facianın önünü almaya muvaffak olurlar.”⁶

Hâkimiyet-i Milliye'de anlatılan hadiseye göre Yunan askerleri özellikle geri çekilme sürecinde uğradıkları köylerde tecavüz ve işkenceler yapmışlardır. Bu sırada onları takip eden Türk devriyeleri halkın daha fazla mezalime uğramasına engel olmuşlardır. Yunanlılar Anadolu'da uğradıkları hayal kırıklıklarına tahammül edemeyerek bunun acısını sivil halktan çıkarmaya karar verdiklerinden yaptıkları zulümlerin ardı arkası kesilmemiştir. Her tarafta ateş, kan ve gözyaşı vardır. Ayrıca Yunanlılar katletmedikleri halkı Yunan ordusuna hizmet etmeye zorlamışlardır:

“Her tarafta işkence ve yangın var. Yunanlılar erkek, kadın ve çocuk bütünü Müslüman ahaliyi geri hizmetlerinde kullanmaktadırlar. İzmir'den aldığımız malumata göre Yunanlılar İzmir başta olmak üzere bütün işgal

⁵ A.A. “Yunan Vahşeti”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 320, Sayfa: 2, Sütun: 1-2, 12 Teşrin-i Evvel 1337 / Çarşamba.

⁶ İmzasız, “Yunan Haydutluklarından”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 636, Sayfa: 2, Sütun: 4, 17 Teşrin-i Evvel 1338 / Salı.

mıntkasındaki erkek, kadın Müslüman ahaliyi kâmilen Yunan ordusunun geri hizmetini ifâya icbar etmektedirler. (...) Yunanlılar Eylül'ün yirminci gecesi İzmir'e tabi Torbalı nahiyesinin Bavı köyünü muhasara ederek köy halkının güya Türk çeteleriyle ittifak ettiklerini bahane ederek köyü ateşe vermişlerdir. Canını kurtarmak için kaçmak isteyenler katledilmiş ve köyden çıkamayanlar diri diri yakılmıştır.⁷⁷

Yunan askerleri bir yandan bütün Anadolu'yu yakarken Avrupa hükümetleri bu zulümlerin Türkler tarafından yapıldığını iddia etmişlerdir. Ancak Yunanistan'ın İzmir'i işgal ettiği günlerde İzmir'de bulunan Fransız Mebûsu Monsieur Lászlo, hakikati açıklayarak İzmir'i aslında Yunanlıların yaktığını Fransız Parlamentosu'na açıklamıştır:

“Fransız Parlamentosu'nda söz alan Sen Mebûsu Edward Sorley, Türklerin İzmir'i yakarak birtakım mezalim icra eylediklerini iddia ederek bu vekayi önünde âtil bulunan Fransız Hükümeti'ne beyan-ı teessüf eylediği Fransız Başvekili Monsieur Paunat'ın Edward Sorley'in bu beyanından vekayi ile tamamıyla tezat teşkil eylediğini söylediği malumdur. Gelen son malumattan anlaşıldığına göre Monsieur Paunat'ın bu beyanatını yangın esnasında İzmir'de bulunmuş olan Mebûs Monsieur Lászlo te'kid ederek hakikati Fransız milletine açık bir lisanla teşrih eylemiştir.”⁷⁸

Yunanlılar özellikle Bursa ve Alaşehir civarında köylere askeri birliklerle saldırarak kadınları bir odaya toplayıp onlara tecavüz etmişler, bir yandan da erkekleri taşlarla başlarını ezmek suretiyle veya kurşuna dizerek katletmişlerdir. Tecavüze izin vermeyen kadınları bıçakla tehdit edip onları yaralamışlardır:

“13 Eylül Çarşamba günü Fransız Mümessili Mösyö Foçler ile Alaşehir yönüne doğru azimete başladık. Yolda karşılaştığımız Panayır köyü ile Tepcek karinesi arasında şehit edilen insanlara tesadüf eyledik. Köylerde yaptığımız tahkikattan anladığımız kadarıyla bu bölgeden geçen Yunan topçu kıtaları bu cinayetleri irtikap eylemişlerdir. Bazılarının başı iki taş arasında ezilmiş, bazıları ise şakağundan aldığı kurşunla şehid edilmişti. (...) Bursa havalisinde ise başlarında zâbitler olduğu halde Yunan sürüleri bir köyü ihata ederek kadınları bir hanede toplamışlar ve kadınlar arasında henüz birkini muhafaza eden yirmi yaşlarındaki kızları cebren kirletmişlerdir. Son olarak on beş yaşındaki bir sabiyi iki kişi tutup üçüncü Yunan askeri de zorla birkini izale ettikten sonra sırasıyla dört asker ırzına geçmişler sonra da sabiyi dom dom kurşunu ile şehid etmişlerdir.”⁷⁹

Yunanlılar Sakarya Zaferi'nden sonra geri çekilirken Uşak civarındaki köylere baskınlar yapmışlar ve ihtiyarlarla çocukları öldürüp genç kızları “koyun

⁷ İmzasız, “Tükenmez Zulümler”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 338, Sayfa: 2, Sütun: 2, 30 Teşrin-i Evvel 1337 / Pazar.

⁸ A.A. “İzmir'i Yunanlılar ve Ermeniler Yakmıştır”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 652, Sayfa: 4, Sütun: 3-4, 5 Teşrin-i Sâni 1338 / Pazar.

⁹ İmzasız, “Bütün Bir Köyün Kadınlarına Tecavüz”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 631, Sayfa: 3, Sütun: 5-6, 11 Teşrin-i Evvel 1338 / Çarşamba.

sürüsü” gibi önlerine katıp günlerce aç susuz yürütmüşler ve toplu tecavüzlerde bulunmuşlardır. Bu hâdise Hâkimiyet-i Milliye’de “Anadolu Dilberleri Fâciası” adıyla neşredilmiştir:

“...4 Eylül Pazartesi günü Alaşehir’de bulunan Yunan taburu çeşmele-
rin başında ve sokaklarda bulunan ahaliyi evlerine sevk etmişler ve tek
tek evlere girip gasp ettikten sonra genç kızları toplamışlar, gasp bitince
Alaşehir’i dört bir yandan ateşe vererek ahalinin evlerinden istasyona
doğru kaçmalarını sağlayarak ahaliyi sürüler halinde günlerce aç susuz
ve ekmezsiz öldüresiye işkenceyle yürütmüşlerdir. Bunlardan iki yüz ki-
şilik genç ve güzel kızlardan oluşan gruba Yunan zâbitleri ve askerleri
her gün mütemediyen tecavüz etmişlerdir. Bu gruptan yüksek bir yerden
atlayarak kurtulmayı başaran Muallime Nedime Hanım kadınların bilek-
lerinden, saçlarından büyük bir vahşetle sürüklendiğini ve her genç kızın
beş-on Yunan neferinin taarruzuna uğradığını ve kendisinin de تنها bir
bahçeye atladıkdan sonra süngü ile parçalanmış can çekişen bir ihtiyarın
başı altına küçücük vücudunu peştamalla sararak bir yastık haline koy-
mak suretiyle kurtulabildiğini söylüyor. Salihli’den kaçan iki köylü Ahmet-
li’den aşağı bir kadın kafilesinin sürüklendiğini ve Yunanlıların kadınları
döverek sevk ettiklerini haber veriyorlar.”¹⁰

Gazetede yer alan bu havadise göre Yunan askerlerinin köy baskınları ve sonrasında yaşananlar Yunan fecaatini gözler önüne sermektedir. Bu köy baskınlarının süreklilik arz etmesi, Yunanlıların hemen her yerleşim biriminde benzer fecaati yapmalarına olanak sağlamıştır.

E. Yunanistan’daki Esirlerimiz

İzmir’i yakıp yıkan Yunanlılar, Türk halkını cepheye malzeme taşımakta kullanmışlardır. Yunan zulümleri, gerek muharebeler sırasında gerekse Yunanlıların geri çekilişlerinde şekil değiştirerek devam etmiştir. Hâkimiyet-i Milliye’de Türk esirlerine dair çok sayıda haber yayınlanmıştır. Gazeteden aldığımız aşağıdaki haberde görüldüğü gibi Yunanistan’da esirlerimiz pek feci bir durumdadırlar.

Karaağaç’ta esir iken firar ederek İzmir’e gelmiş olan Mehmet Refet Efendi, Hâkimiyet-i Milliye’ye yaptığı açıklamada esir kampındaki Türkler hakkında şunları söylemektedir:

“Karaağaç’a bir saat mesafede Livisya Orduğâhı’nda yedi yüz; Vodi Orduğâhı’nda bin iki yüz esirimiz vardır. Birinci ordugahtaki esirlerimizin büyük bir kısmı sivil, ikinci ordugahtakiler ise kâmilen askerdirler. Üserâ-
mızın büyük bir kısmı çadırsızlık yüzünden açıkta perişan bir haldedir. Her gün dizanteriden dört beş kişi vefat etmektedir. Elbiseleri yoktur. Yirmi dört saatte yüz dirhem ekme ve bir miktar fasulye suyu vermekte-
dirler. Esirler susuzluktan son derece muztardırlar. Esirler arasında on

¹⁰ İmzasız, “Anadolu Dilberleri Fâciası”, Hâkimiyet-i Milliye, Numara: 625, Sayfa: 4, Sütun: 3-4, 4 Teşrin-i Evvel 1338 / Çarşamba.

yaşında sabiler olduğu gibi koltuk değneği ile yürüyebilen sakatlara dahi dayakla iş gördürülüyor.”¹¹

Yunanlılar savaşta ele geçirdikleri ya da geri çekilme sürecinde yakaladıkları esirlerimize işkenceler yapmışlardır. Oysa aynı zaman diliminde Türk askeri, esir düşen Yunan askerlerine yardımda bulunup onlara iyi muamele etmişlerdir:

“Aldığımız malumata göre esir düşen asker ve zabitlerimiz Yunanlılarca aç bırakılmakta ve kötü muameleye maruz bırakılmaktadır. Soğukta sadece bir battaniye ile taşlar üzerinde yatırılan askerlerimize gelen mektuplar da yakılmaktadır. Hâlbuki aziz topraklarımızda en adi şenaatleri irtikâp eden esir Yunan esirlerine biz burada ummadıkları bir muavenette bulunuyoruz.”¹²

Anadolu’da işgal sırasında yaptıkları mezalimi esir kamplarında da sürdüren Yunanlılar tarihe bu zulümleri ile geçmişlerdir. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde Yunan zulmü ile ilgili İzmit Mebûsu Sırrı Bey’le, Dâhiliye Vekili Fethi Bey açıklamalarda bulunmuşlardır. Fethi Bey, Yunanlıların daha çok, yaşlıları ve çocukları hedef alarak onlara işkence ettiğini ve Anadolu’daki birçok tarihi ve kültürel eserlerimizi yok ederek Anadolu’dan Türklüğü söküp atmak için uğraştıklarını belirtmiştir. Fethi Bey’in, “Anadolu’ya medeniyet getirmek için mücadele ettiklerini söyleyen Yunanlılar, tarihte eşi görülmedik zulümler yaparak kendi medeniyetlerini ortaya koymuşlardır”, sözü aktarıldıktan sonra gazetede şu yorum yapılmıştır:

“Reva görülen ve medeni devletlerin hiçbirinin itirazını ve nazar-ı dikkatini celb etmeyen bu kanlı faciaları dâhiliye vekilinin ağzından dinlerken insanın ıstırapları içinde göz yaşları akıtmaması imkânı yoktur. Son günlerde gazetelerin verdikleri haberlere göre Yunanlılar ellerine düşen Türk esirleri hakkında dahi devletler hukukunun en basit kaidelerine dahi riayet etmemişlerdir. Bu zavallı kardeşlerimiz her gün tahammülü kâbil olmayan ezâ ve cefâlar içinde bunalmakta, hastalanmakta ve ölmektedirler. Tarihin bir safhasında iki milleti mukayese ederken bu kadar büyük bir haksızlık, fakat daha açık söyleyelim, bu kadar büyük bir cinayet irtikap olunmamıştır. Medenî Avrupa ne yaptığı görmüyor mu? (...) Milletimizin mukaddesâtından addedilen türbelere, mabetlere karşı düşmanımız Yunan ordusu tarafından edilen tahkirleri Hukuk-ı Düvel tarihi yüzünde daima bir matem-i ölü gibi taşıyacaktır. İlave edelim ki tahkir edilen türbeler arasında Ertuğrul Gazi Hazretlerine ait olanı düşmanlarımız tarafından dinamitle tahrip edilmiştir. Şeyh Edebalı’nın türbesi de yakılmıştır.”¹³

¹¹ A.A. “Yunanistan’da Esirlerimiz”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 689, Sayfa: 3, Sütun: 3, 18 Kânûn-ı Evvel 1338 / Pazartesi.

¹² İmzasız, “Yunanlıların Esir Zabıtlarımıza Zulmü”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 379, Sayfa: 1, Sütun: 5-6, 15 Kânûn-ı Evvel 1337 / Perşembe.

¹³ İmzasız, “Yunan Vaşetleri”, *Hâkimiyet-i Milliye (Başyazı)*, Numara: 392, Sayfa: 1, Sütun: 1-2, 30 Kânûn-ı Evvel 1337 / Cuma.

Fethi Bey'in bu konuşmaları TBMM'de vahametle dinlenmiş ve Hâkimiyet-i Milliye'de başyazı olarak neşredilmiştir. Gazetenin aynı sayısında Fethi Bey'in sözlerini doğrulayan belgeler ortaya konulmuştur. Ortaya çıkan sonuç fecidir: "Yunanlılar 1194 kişiyi şehid etmişler, 9.235.040 menkul eşyayı gasp etmişler, 192 genç kıza tecavüz edip 530 kadının urzına geçmişlerdir. Ayrıca 6.603.250 ev yakmışlardır."¹⁴ Bu rakamlar cephede değil; cephe gerisinde yapılan zulümlerdir. Ayrıca Yunanlılar küçük çocukları da Yunanistan'a kaçıtarak onları Hristiyan yapıp hizmetçi olarak satmışlardır.¹⁵ Yunanlılar Anadolu'da ne bulurlarsa gasp ederek almışlardır. Köylerdeki değerli hayvanları bile gasp ederek Yunanistan'a nakletmişlerdir.¹⁶ Yunanlılar esir aldıkları çocukları bir yandan satarken kadınları da askerlerin tecavüz etmeleri için esir almışlardır. Gücü kadınlara ve çocuklara yeten Yunanlılar, cephede aldıkları yenilgilerin acısını masum insanlardan çıkararak mezalim yapmışlardır:

"İzmir'de mahpus İslâm kadınları Gurra Hastanesi'ne yatırıldıkları vakit muhafazalarına memur jandarmalar tarafından envâi hakaret ve tecavüze maruz kalmaktadırlar. Bazen de biçareler bilâintizam açık bırakılarak hastaların hayatına suikast edilmektedir. Yunan jandarmalarının hasta kadınlara karşı irtikap eyledikleri tecavüzleri Cemaat-i İslâmiye protesto etmiştir."¹⁷

Ancak Avrupa bu durumu protesto yerine Yunan işgalinin devamı için desteklerini sürdürmekteydi. Yunanlıların Anadolu'dan çekilmesi demek, bütün Avrupa ülkelerinin yenilgiyi kabul etmesi anlamına gelmekteydi. İtalyan Hükümeti gibi özellikle Yunanlılara silah ve cephane sağlayan İngiliz Hükümeti de Yunan işgalinde ısrar etmekteydi:

"İngiliz erbâb-ı irfânı da müşterek cinayetin devamı lehinde karar vermişlerdir. Daily Telgraf Gazetesi ismini zikretmediği meçhul bir İtalyan'ın beyanına istinaden memleketimiz aleyhinde ettiği iftira bir kere daha İngilizlerin bizi efkâr-ı umumiyyeden düşürmek için ne gibi hasis ve bayağı vesilelere müracaat ettiklerini gösterir. Daily Telgraf Gazetesi şimdilik Yunan Ordusu'nun Anadolu'yu tamamen tahliyesinin Hristiyanlar ile Türk olmayan Müslümanlar için müthiş bir darbe etkisi yapacağını ve İtalyan'ın da ahvâl-i hâzrada bu fikirde olduğunu söylüyor."¹⁸

Yunanlıların Anadolu'yu işgalini kendilerine onur meselesi yapan Batı hükümetleri Yunan askerlerini para ve silah olarak sürekli desteklemeye devam etmişlerdir. Buna rağmen Yunan bozgunu devam etmiş ve bozguna uğrayan

¹⁴ İmzasız, "Yunan Vahşetleri ve Feci' Rakamlar", *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 392, Sayfa: 1, Sütun: 5-6, 30 Kânûn-ı Evvel 1337 / Cuma.

¹⁵ İmzasız, "Yunan Merhametsizliği", *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 408, Sayfa: 2, Sütun: 5, 18 Kânûn-ı Sâni 1338 / Çarşamba.

¹⁶ İmzasız, "Yunan Mezalimi", *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 417, Sayfa: 2, Sütun: 2, 29 Kânûn-ı Sâni 1338 / Pazar.

¹⁷ İmzasız, "Bitmez Tükenmez Şenaatlerden", *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 436, Sayfa: 1, Sütun: 5-6, 20 Şubat 1338 / Pazartesi.

¹⁸ İmzasız, "Bütün Maksat Yunan Cinayetinin Devamı", *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 518, Sayfa: 1, Sütun: 3-4, 28 Mayıs 1338 / Pazar.

Yunan askerleri yenilgilerinin acısını masum ve silahsız Türk halkından almışlardır. Bu mezalim sahneleri bir savaş suçu olarak Hâkimiyet-i Milliye'nin sayfalarına işlenmiştir.

F. Yunan Propagandası ve Ermeni Gazeteleri

Anadolu'da bu zulüm ve işkenceler olurken Yunan propagandası yapan Ermeni gazeteleri İstanbul'da Türkler aleyhinde neşriyatta bulunmuşlardır. Hâlbuki Ermeniler yüzyıllar boyunca Anadolu'da emniyet ve güven içinde yaşamışlardır.¹⁹ Onlara göre Türkler Anadolu'da Hristiyan ve Ermeni azınlıkları katlederek vahşilik yapmışlardır. Anadolu'nun bu vahşilerden kurtarılıp uygarlaştırılması için Yunan Ordusu'nun muharebeleri başarıyla yürütmesi gerekmektedir. Hâkimiyet-i Milliye'nin alıntı yaparak aktardığı yazıdan sonra "Vahşi ve zalim kimdir?" sorusuna cevap aranarak "Asıl vahşi ve zalim, Yunanlılardır" denilmiştir.²⁰

Hâkimiyet-i Milliye'nin Yunan mezalimini açığa çıkaran haberlerinden sonra Avrupa'nın farklı ülkelerinden Salihli, Ahmetli ve Alaşehir'e gelen gazeteciler gördükleri manzaralardan dehşete düşmüşlerdir. Gazetecilerin bizzat yaptıkları araştırmaya göre Yunanlılar takriben üç bin beş yüz kişiyi ateşe vererek katletmişlerdir. Hâkimiyet-i Milliye'de bu gazetecilerin adları sıralandıktan sonra bölge bölge yakılan yerlerdeki fecaat, rakamlarla sıralanmıştır:

"Yunan ordusunun İzmir'e doğru kaçarken geçtiği şehir ve köylerde ifâ eylediği mezâlîm ve fecâî âsârını bizzat görüp tahkik eylemek üzere Roma matbuâtı namına Jüstinyano, Paris gazeteleri nâmına Alfred Dermon, Amerikan matbuâtı nâmına Mister Pirayes ve Mister Brincis, İstanbul matbuâtı namına Râşid ve İzmir matbuâtı namına Sırrı Beylerden oluşan heyet-i mahsusanın Alaşehir'e kadar gidip geldikten sonra vasil oldukları netâyiç bervech-i âtidir: Turgutlu'da 3800 ev yakılmış ve 300 kadın maki-nalı tüfekle katledilmiştir. Üç bin hâneli Salihli kasabasında iki bin hâne, dört yüz dükkan, yirmi dört han, on altı fırın, yirmi kahvehane, bir sinema ile câmi ve bir haura yakılmıştır."²¹

Yunan propagandalarının farkında olan Mustafa Kemal bu durumu lehimize yönlendirmek için mezalim sahnelerinin Hâkimiyet-i Milliye'de belgelerle yayınlanmasını istemiştir. Böylece Mustafa Kemal, Ermenilerin o yıllarda ellerinde bulunan matbuat vasıtasıyla Yunanlılar lehine yaptıkları kara propagandaların bir nebze önüne geçmek istemiştir. Bu konu üzerine daha geniş bir araştırma Haluk Selvi ve Zekeriya Türkmen tarafından yapılmış ve belgeleriyle yayımlanmıştır.²² Haluk Selvi tarafından hazırlanan ve Sadaret makamına gön-

¹⁹ Metin Akis, XVI. Yüzyıl Kilis ve Antep Sancaklarında Ermeniler ve Türkler Arasında Sosyal ve Kültürel İlişkiler, Hoşgörü Toplumunda Ermeniler, Erciyes Üniversitesi, I. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, Erciyes Üniversitesi Yayınları, c. III, Kayseri 2006.

²⁰ İmzasız, "Vahşi ve Zâlim Kimdir?", Hâkimiyet-i Milliye, Numara: 504, Sayfa: 2, Sütun: 3, 11 Mayıs 1338 / Perşembe.

²¹ A.A. "3500 Vatandaşımız Ateşte Kebap Ediliyor", Hâkimiyet-i Milliye, Numara: 628, Sayfa: 2, Sütun: 5-6, 8 Teşrin-i Evvel 1338 / Pazar.

²² Daha geniş bilgi için bakınız: Belgelerle Yunan Mezalimi - İzmir'in İşgali Üzerine İtilaf Hükümetlerine Çekilen Protesto Telgraflarından Bazıları, (Yay. Haz. Zekeriya Türkmen), Ankara 2000 ve Haluk Selvi, İşgal ve Protesto, Değişim Yayınları, İstanbul 2007.

derilen telgraf metinlerinin yayınlandığı eserde ve Zekeriya Türkmen tarafından hazırlanan İtilaf Hükümetlerine çekilen protesto telgraflarında, işgal yılları ve bu yıllarda yaşananlar görülmektedir. Bu işgaller ve Yunan propagandası üzerine yapılan araştırmalara göre işin aslı ve hakikat, Ermenilerin söyledikleri gibi değildir. Bu süreçte Yunan askerleri cephede yenilgiye uğrayınca geri çekilmeye başlamışlar ve bu çekilme sırasında katliamlar yapmışlardır. Bu katliam ve tecavüzler sistematik yapılmış ve Anadolu baştan başa Yunan askerlerince istila edilmiştir. Kuva-yı Milliye birlikleri kaçan ve kaçarken yağma ve istila eden Yunan askerlerini kovalamış ve Anadolu'yu işgalden kurtarmıştır.

Sonuç

Yunanlılar Anadolu'da vahşetler yaparken Anadolu'daki Milli Mücadele azmi gittikçe büyümekteydi. Cephede her gün yeni bir yenilgi alan Yunan askerleri geri çekilme esnasında geçtikleri yerlerde evleri yağma etmişler, çocukları ve yaşlıları süngüleriyle katledip kızlara tecavüz etmişlerdir. Giderken de köyleri ateşe verip kaçmak isteyenleri makineli tüfeklerle topluca katletmişlerdir. Tarih boyunca eşine nadir rastlanan zulümler ve işkencelerin Yunanlılar tarafından Anadolu'da Türk halkına yapıldığını Milli Mücadele'nin tek resmi yayın organı olan Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi ortaya koymaktadır. Türk halkı, Anadolu'da her türlü taarruz, tecavüz ve işkencelere maruz kalmışsa da vatan toprağını düşmana terk etmeyi asla düşünmemiştir. Cephedeki askerî birliklere destek vermiş, "asker millet birlikte" vatanı işgalden kurtarmıştır. Yalnız bu süreçte uğranılan haksızlıklar, yaşanan fecaat ise tarihe işlenmiş olup unutturulması ya da üzerinin kapatılması mümkün değildir. Bu dönem işgalleri ve mezalim sahneleri Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi'nin yapraklarında günü gününe görülmektedir.

Makalede Yararlanılan Belgelerden Bazıları

(ŞEHİRLERDEN SONRA İNSANLARI YAKIYORLAR)²³

Şehirlerden Sonra İnsanları Yakıyorlar

یونانیلر تیره و آیدین حوالیسندنه قودودیلر .

زوالی سملاندن چامعدره قودودیه یونانده سابلرینک لمری ایزدیری دیری یاقیورلر .

یونانیلر تیره و آیدین حوالیسندنه سملاندن تارشی ، دنیا قودولایدیری قید ایلدیمش مقام . اذتکاب ایلک یاشلاملردور . هرمدنه یونان ملی یه قودورمنه یاشلامش ووحشت اذتکابه مامور یونانده سابلری سملاندن کتلرله یاقنه یاشلاملردور . مقصدلری بر ملیوتی تودک طوبراندن تودک حیاندن اثر برافاشدور . عابریک یوتولر اودریدی تلتانی حیا قید ایلدیور :

سوکه ۲۹ مایس (عابریک یونانده) یونان سابلر و سملاندن ایلر یولی دودور تیره و آیدین حوالیسندنه بریوق کویلر و اسابلر یاقشادور . یایلان کویلدن خبر آله ییکه یکنه یونانده آره ددس کاملا یاشلامش و عین یس سملاندن یلقمه قویلوق دیری دیری اهراق اولوتشدر . عام ییکه ییکه کوندن اون اکی کبی یاقشادور . اوزغوز قره سی اهراق وراق اکی کویلر شید ایلدندور . موچارده اون شید و اودور . قره سیسا ، مینسی ، چایرلر ، عمدلر ، اناقر ، جهلر ، اسالی قوز کوی ، یوقای قوز کوی ، اوزغولر ، شوک کویلری تمایله اعا ایلدلی و اعا ایلدن عالانانر یق چلیق سوزنده شید ایلدندور . یونانیلر تمام اوج کون دوام ایشندور . یلقس صیرمنه دوتق اولان قوزیکر مازارده و ایلرده اون یق سوزنبله اولوی یکیورلر .

²³ "Şehirlerden Sonra İnsanları Yakıyorlar", Hâkimiyet-i Milliye, Numara: 198, Sayfa: 1, Sütun: 2-3, 30 Mayıs 1337 / Pazartesi.

(KÖYLER YAKILIYOR, KADINLAR ÖLDÜRÜLÜYOR)²⁴

كویلر یاقیلیور، قادینلر اولدیریلیور

ماسردشمن صولکیش کون ظرفند، آقصازده تابع اوقی کوعیزی داهایاقتشدر

بروم چشمرش لرمنیرک معادتی — برجه کوبروه لئی هامیرت قارنیزیک حراری
کویلیور — دوز دوزیک آزاس یاقیلور — بره شملرک یاقیلور

قرود و مطا و هشتتیرده یقیزی

آختره : ۱۰ - تموز (۲۰، آ) — یادرمه بزمیر شغل اولزنده اجزای شقاوت ایچون نکشک
ایدن نیکله اوتیلرده اشتراک ایلرلرندرم. بوئر بیدرمه و یولزنده کویلری دولاموق اهالی قشیق
و دجینس یالکده دوزلر آزارلنده تویجی ای تو توشاد اریلر کندیلرک قوای ملیه ازانندا اولدیری
اهالی قشیس ایچون کسکیرش و توی اعیلیه ننده کتلا اوزره بولوندی بیال ایلد اناه ایستکده
ویرنلدرینه ویرمه یلردن جیرا یازو شیا اندروغصب ایشکده دوزلر بولسکل جید دوزک و رودندن
زیوکون سوکره بونان عسکرلی حق وره اوغرایوق : «دون وراره لوی نیک کلین، ایچون شبر
ورمه کوزاه دیه اعلال مضموعی سوغنه، غرب، تدجین و قاتلینلا دوزلر بوسونله صولکوزتین
کون ظرفنده آغقیراه تابع بکرلر ده کوی، یخ اویه، یخاذا، یخنلر، بیلیکچیلر، سلولور، کوجک احمد
سکومودجا، موشر، ساریل قره لری کاتلا آمران و اهالیس لئی داهایلیش، یقادیلرک لری کیلرک
چلرلرده نهن اولوتشدر. بونانیق آکسار انزاندن مکیم زاده اسپیل اندی و چارشین تاجیر شلر
و ایکی یلیک ایا نده نهنک مقلیده برست بیراقتلردر. قوچوق ناخسته لوی یلیه نده تایدیور
دییه ایق مصوم سیلان هرکک کوی اوزکنده اوزیت. غاز دوزک دیری دیری یاللردر .

(Geçen pazartesi günü akşamüzeri Ali Bey zâde Mustafa Bey'in hânesine...)²⁵

کچن بازار ابراس کونی انام اوزری حل
بک زاده مصطفی بکک خاتمه االنده دمیبرلر
اولدی بی سالمه دوت کیشی مرض ایدر . قیوی
آچدیرمق باغلیع ممکن اولاز . اوصره ده اولادن
بکسکده اولان رضا اندی زاده کمال اندی بی
یا قالا لور و بو قیوی مصلتا بزه آچدیره جنسک دیرلر
کمال اندی بی المده بر قوت واری دوزک لوی
آچدیرمم ، دیر . بوتک اوزیت یچاره تک
اوزیه چولانیرلر . برنیز شیشیورلر و المرنده ک
دمیرلر صاع لونی ملوناز بر حاله قویارلر .
سوکره آچدیرمق ایست دکلری قیوی بوکلنیرلر ،
لیرارلر و ایجری به کیره ولر . مصطفی بکک رقیله سنک
اوزیت هجوم ایدرلر . یچاره قادیق ، لفاصه
دمیرلر وورمق سویتله قانله بویارلر . فقط
بوصره ده در حال شتن دوریه لوی بو بکک حاجمه تک
اوکنی آتیه موئن اولور . مدالی

²⁴ “Köyler Yakılıyor, Kadınlar Öldürülüyor”, *Hâkimiyet-i Millîye*, Numara: 232, Sayfa: 1, Sütun: 2-3, 11 Temmuz 1337 / Pazartesi.

²⁵ İmzasız, “Yunan Haydutluklarından”, *Hâkimiyet-i Millîye*, Numara: 636, Sayfa: 2, Sütun: 4, 17 Teşrin-i Evvel 1338 / Salı.

(Yerli Rumlardan silah altına alınıp da firar edenler...)²⁶

برلى روملردن سلاح آلتى آزوبده فرار
اندلر جزالرى عنو ايتديرمله اوزره . مسلمان
كوللرى باسارلق اهايى قتل ايتكده واولدردكلى
مسلمانلر قوللانلر كيمرك آلاشهر فرمانده
كونورمكده دول . يونان لوماتدانى بووحتلرى
منع ايشك دكل بالكس لسويق ايتكده دور .
بووژدن مسلمانلر نازللر كيتلرته اسكان
قالمشور .

سندالر هاعت اون برده دكاللر قايوب
اولرته قايمنه ميوردورلر . يونانلر مسلمانلر
قاسم نمازته . جباللر بيله منع ايتلردور .
آلا شورد . ييلدريم ، قاشى صنان ، كونوك
مناره ، هلى اندى باسارلرنيك باجله سايلرى ينما
ايدلش . ييلدريم جالهرلى حيوان آشورته قلاب
اولونمشور . قوبوسى مسچدى موسيه بلوكشه
تخصيص ايدلش ليرستانلر باجله طاشلرى
فرديرلشور .

يونان بووحتلره ضربه اسك منارلق يونان
عسكرلى ايجون آيان بولى ياپلشور .

وه نيزه لوسك قونفرانسلى

آطالیه ، (بخار مخصوصه سوزك نافراند) —
وه نيزه لوس تشرین اواك ۹۴ ده آصه شاپه
كیدهرك قایلر دنيا دارالفنوننده قونفرانس
ويره چكدر .

پتروغرادده آشف ايديلن سوء قصدلر
كورس غزته لرينك يازدينت نظرأ (پتروغراد) ده
كيزل برهكسى اخلايى ناليتى كشف ايدلش
وملان دارلردن برهكسى قولى ايتلشور .
مواونين ميانده سابق بويوك سرمايه دنرلرله
ماءورين ورجالدين بهنلرى واردر . اده ايديلن
وئاشته كوره بونلر سوء قصدلر ترتيب ايتك
اوزره حاضرلرلى اسكان ايتش بولتوردى .
(T. A)

²⁶ "Vicdansız Millet", *Hakimiyet-i Milliye*, Numara: 311, Sayfa: 2, Sütun: 6, 3 Teşrin-i Evvel 1337 / Pazartesi.

Kaynaklar

“3500 Vatandaşımız Ateşte Kebap Ediliyor”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 628, Sayfa: 2, Sütun: 5-6, 8 Teşrin-i Evvel 1338 / Pazar.

“Anadolu Dilberleri Fâciâsı”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 625, Sayfa: 4, Sütun: 3-4, 4 Teşrin-i Evvel 1338 / Çarşamba.

AKİS, Metin: *XVI. Yüzyıl Kilis ve Antep Sancaklarında Ermeniler ve Türkler Arasında Sosyal ve Kültürel İlişkiler*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, c. III, Kayseri 2006.

“Bitmez Tükenmez Şenatlerden”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 436, Sayfa: 1, Sütun: 5-6, 20 Şubat 1338 / Pazartesi.

“Bütün Bir Köyün Kadınlarına Tecâvüz”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 631, Sayfa: 3, Sütun: 5-6, 11 Teşrin-i Evvel 1338 / Çarşamba.

“Bütün Maksat Yunan Cinayetinin Devamı”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 518, Sayfa: 1, Sütun: 3-4, 28 Mayıs 1338 / Pazar.

DOĞRAMACIOĞLU, Hüseyin: *Hâkimiyet-i Milliye Gazetesi Üzerine Bir İnceleme*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2007.

“İzmir’i Yunanlılar ve Ermeniler Yakmıştır”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 652, Sayfa: 4, Sütun: 3-4, 5 Teşrin-i Sâni 1338 / Pazar.

“Köyler Yakılıyor, Kadınlar Öldürülüyor”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 232, Sayfa: 1, Sütun: 2-3, 11 Temmuz 1337 / Pazartesi.

SELVİ, Haluk: *İşgal ve Protesto*, Değişim Yayınları, İstanbul 2007.

“Şehirlerden Sonra İnsanları Yakıyorlar”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 198, Sayfa: 1, Sütun: 2-3, 30 Mayıs 1337 / Pazartesi.

“Tükenmez Zulümler”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 338, Sayfa: 2, Sütun: 2, 30 Teşrin-i Evvel 1337 / Pazar.

TÜRKMEN, Zekeriya: *Belgelerle Yunan Mezalimi - İzmir’in İşgali Üzerine İtilaf Hükümetlerine Çekilen Protesto Telgraflarından Bazıları*, Ankara 2000.

“Vahşi ve Zâlim Kimdir?”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 504, Sayfa: 2, Sütun: 3, 11 Mayıs 1338 / Perşembe.

“Vidansız Millet”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 311, Sayfa: 2, Sütun: 6, 3 Teşrin-i Evvel 1337 / Pazartesi.

“Yunan Haydutluklarından”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 636, Sayfa: 2, Sütun: 4, 17 Teşrin-i Evvel 1338 / Salı.

“Yunan Merhametsizliği”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 408, Sayfa: 2, Sütun: 5, 18 Kânûn-ı Sâni 1338 / Çarşamba.

“Yunan Mezâlimi”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 417, Sayfa: 2, Sütun: 2, 29 Kânûn-ı Sâni 1338 / Pazar.

“Yunan Vahşeti”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 320, Sayfa: 2, Sütun: 1-2, 12 Teşrin-i Evvel 1337 / Çarşamba.

“Yunan Vahşetleri ve Feci’ Rakamlar”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 392, Sayfa: 1, Sütun: 5-6, 30 Kânûn-ı Evvel 1337 / Cuma.

“Yunan Vahşetleri”, *Hâkimiyet-i Milliye (Başyazı)*, Numara: 392, Sayfa: 1, Sütun: 1-2, 30 Kânûn-ı Evvel 1337 / Cuma.

“Yunanistan’da Esirlerimiz”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 689, Sayfa: 3, Sütun: 3, 18 Kânûn-ı Evvel 1338 / Pazartesi.

“Yunanlıların Esir Zâbitlerimize Zulmü”, *Hâkimiyet-i Milliye*, Numara: 379, Sayfa: 1, Sütun: 5-6, 15 Kânûn-ı Evvel 1337 / Perşembe.